

BLOGI

Pitkän aikavälin talouskasvu rakennetaan korkean osaamisen ja uusien teknologioiden varaan

Suomen talous | 03.01.2025 | Juha Kilponen

KIRJOITTAJA

Juha Kilponen
Osastopäällikkö

Vuosi 2024 on takanapäin. Hyvä syy muistella menneitä ja miettiä vähän tulevaakin.

Pohdimme Suomen Pankin kollegoiden kanssa kymmenen vuotta sitten Suomen talouden kasvuhaasteita pitkässä artikkelissa, joka julkaistiin viimeisessä paperiversiona ilmestyneessä Euro & talous -julkaisussamme.¹ Päädyimme hyvin synkkään arvioon, kun ennustimme Suomen talouden kasvavan vuosina 2014–2020 keskimäärin vain 0,8 % vuodessa. Se oli lähes puoli prosenttiyksikköä hitaampaa kuin mitä olimme ennustaneet vuonna 2012. Nyt kymmenen vuotta myöhemmin voimme todeta ennusteemme valitettavasti toteutuneen.

Väestön ikääntymisen ja yksityisen sektorin investointien vähäisyyden lisäksi tärkeimmäksi kasvun jarruksi näimme talouden resurssien keskittymisen sektoreille, joilla tuottavuus koheni keskimääräistä hitaammin. Tilastokeskuksen tuottavuustilastoista² voi nyt laskea, että vuosien 2014–2023 välillä työvoiman toimialoilta toisille siirtymisen kontribuutio työn tuottavuuteen oli keskimäärin -0,2 %. Toimialojen sisäisen tuottavuuskasvun kontribuutio oli 0,6 %. Keskimäärin työn tuottavuus kasvoi siis vain 0,4 % ko. ajanjaksolla. Tämä selittää valtaosan kasvun hidastumisesta.

Pohdimme artikkelissa myös tekijöitä, jotka voisivat piristää talouskasvua. Vuoden 2005 eläkeuudistus³ toi työmarkkinoille lisää työntekijöitä. Se ei kuitenkaan ollut laskelmiemme mukaan läheskään riittävä kompensoimaan työikäisen väestön supistumista. Arvioimme, että eläkeuudistus parantaisi talouskasvua kyseisellä ajanjaksolla vain vajaat 0,1 %-yksikköä vuodessa. Rakennemuutokset ja kuntien menosopeutus olisivat laskelmissamme lievittäneet julkisen

talouden ahdinkoa, mutta niidenkään ei arvioitu tuottavan talouteen merkittävää talouskasvun voimistumista.

Maahanmuutosta ei silloin kymmenen vuotta sitten haluttu juuri puhua, eikä väestön ikääntymisen taloudelle luomaa vastatuulta talouspoliittisessa päätöksenteossa otettu vakavasti oikeastaan missään vaiheessa.

Miten tästä eteenpäin?

Suomen Pankin uusimman pitkän aikavälin kasvuennusteen perusskenaariossa Suomen BKT kasvaa 2020- ja 2030-luvuilla keskimäärin 1,2 % vuodessa.⁴ Pientä nousua edelliseen, mutta ei kovin mittavaa.

Uutta päivitettyssä pitkän aikavälin ennusteessa on se, että siinä inhimillinen ja kiinteä pääoma selittävät yhdessä työn tuottavuuden kehitystä sekä talouskasvua. Koulutus on investointi, joka kerryttää inhimillistä pääomaa eli osaamista samalla tavalla kuin investoinnit koneisiin, laitteisiin ja rakennuksiin kerryttävät fyysistä pääomaa. Uudet tuotantoteknologiat syntyvät ja leviävät yrityksissä sitä mukaa, kun talouden senhetkiset kiinteään pääomaan laskettavat tuotannontekijät korvautuvat uusilla ja aikaisempaa tuottavimmilla menetelmillä.

Tuotantoteknologian uusiutumisessa työvoimaan kasautunut osaamispääoma on keskeinen. Sen perusteet ja kyky innovoida rakennetaan kouluttautumisen aikana. Koulutus kasvattaa myös työvoiman kykyä oppia uutta, mikä on välttämätöntä, jotta uusia tuotantovälineitä ja -teknologioita voidaan ylipäättään ottaa käyttöön. Osaamispääoma jalostuu lopulta tuotteiksi ja palveluiksi yrityksissä.

Tuottavuuskasvu ja elintason nousu syntyy siis suureksi osaksi tässä ajattelussa kiinteän pääoman uusiutumisen kautta. Se edellyttää, että yrityksillä on myös kannustimet siirtää vanhaa teknologiaa syrjään ja ottaa uutta käyttöön.

Pitkän aikavälin kasvu on inhimillisen ja fyysisen pääoman varassa

Suomen talouskasvua voidaan päätösperäisesti kirittää luomalla paremmat kannustimet ja puitteet kiinteän pääoman uudistamiselle. Omistusoikeudet, politiikan ennakoitavuus, verotus, kilpailullisten markkinoiden turvaaminen mm. yritysten markkinoille tulon esteitä vähentämällä ovat asioita, joilla julkinen valta voi vaikuttaa näihin kannustimiin. Kysymyksessä on siis laaja talouspolitiikan kokonaisuus.

Tilastokeskuksen uudessa väestöennusteessa on huomattava maahanmuuton lisäys. Korkeampi työ- ja opiskeluperäinen maahanmuutto nopeuttaa osaamispääoman kartuttamista erityisesti, jos se yhdistyy korkeatasoiseen koulutukseen ja työmarkkinoiden vetovoimaan.

Työikäisen väestön ja nuorempien ikäluokkien pientyessä maahanmuuton lisäksi keskeinen keino osaavan työpanoksen kasvattamiseen on koulutustason nostaminen. Koulutuksella on Suomessa voimakas yhteys myös yksilön omaan työmarkkina-asemaan. Korkeakoulutettujen työllisyysaste ja palkkataso on selvästi korkeampi kuin toisen asteen koulutuksen suorittaneiden.⁵

Suomessa hitaan kasvun loukusta on yritetty päästä irti kotimaista kysyntää elvyttämällä sen sijaan, että olisi keskitytty talouden tarjontaa tukevien kannustimien ja tuottavuuskasvun vahvistamiseen. Lienee ajateltu, että kasvua voidaan kirittää pitkäaikaisesti julkisia menoja lisäämällä ja julkisen sektorin kokoa kasvattamalla velkaantumisesta piittaamatta. Tämän seurauksena Suomen talous on nyt velkaantunut itselleen ja ulkomaille yli sen kantokyvyn.⁶⁷

Huomio talouspolitiikassa on kiinnitettävä heikentyneisiin talouden tarjontatekijöihin. Julkisen sektorin ja/tai matalien korkojen tukema kotimainen kysyntä ei ole tae talouskasvun ja siten elintason noususta: uudet ideat ajavat talouskasvua ja elintason nousua.

Asiasanat

rakenneuudistus, talousennuste, talouskasvu, työn tuottavuus